

Купрас В. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
директор комунального закладу освіти
«Спеціальна школа №12»,
м. Дніпро (Україна)

Мандзюк Л. П.,
здобувач вищої освіти за освітньо-науковою
програмою «Спеціальна освіта»,
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»,
м. Київ (Україна)

МУЗИКОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ РОЗУМОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті розкрито значення музикотерапії для активізації розумової діяльності учнів початкових класів з порушеннями зору. Визначено форми, шляхи, методи активізації розумової діяльності засобами музикотерапії. Представлено методику занять музикотерапії в початкових класах для дітей з порушеннями зору.

Ключові слова. Діти з порушеннями зору, активізація розумової діяльності, музикотерапія, корекційна спрямованість навчання.

МУЗИКОТЕРАПИЯ КАК СПОСОБ АКТИВИЗАЦИИ МЫСЛИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Аннотация. В статье раскрыто значение музыкотерапии для активизации мыслительной деятельности учащихся начальных классов с нарушениями зрения. Определены формы, пути, методы активизации умственной деятельности средствами музыкотерапии. Представлена методика занятий музыкотерапии в начальных классах для детей с нарушениями зрения.

Ключевые слова. Дети с нарушениями зрения, активизация умственной деятельности, музыкотерапия, коррекционная направленность обучения.

MUSIC THERAPY AS A WAY OF COGNITIVE PROCESSES ACTIVATION OF ELEMENTARY SCHOOLCHILDREN

Abstract. The article reveals the importance of music therapy for the cognitive processes activation of elementary schoolchildren with visual impairments. The forms, ways and methods of cognitive processes activation by means of music therapy are defined. The technique of music therapy classes in elementary school for children with visual impairments is presented.

Key words: children with visual impairments, cognitive processes activation, music therapy, correctional focus of studying.

Постановка проблеми. Музика – джерело розвитку, натхнення, насолоди. Невичерпні можливості музики – впливати на внутрішній світ дитини з особливими освітніми потребами. Поряд з іншими терапевтичними методиками особливо виділяють методику музикотерапії. На сучасному етапі розвитку спеціальної освіти музична терапія далеко просунулася в дослідженні впливу музичного досвіду на розвиток особистості дитини з порушеннями зору. Ця проблема хвилює представників різних наукових галузей: медицини, психології, соціології, педагогіки. Грамотно підібрана музика сприяє загальній гармонізації психічного стану дитини з порушеннями зору. Еволюційність і розвинений музикальний слух надають змогу дітям із різними порушеннями в доступній формі відгукнутися на позитивні почуття і вчинки, допомагають активізувати розумову діяльність, постійно вдосконалюючи рух до загального оздоровлення всього організму в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі в практику роботи спеціальних закладів освіти стали застосовувати арт – терапевтичні методики в яких розглядається корекційно-педагогічний процес засобами мистецтва. Д. Шульженко розглядала поняття «арт-терапія» (лікування мистецтвом) як один із методів терапевтичного впливу на психіку дитини.

Про використання різних видів арт-терапії в корекції і лікуванні зазначено в роботах Л. Брусилівського, В. Петрушина, І. Гриньової; вокалотерапії (С. Шушарджан, З. Еманова). Н. Квітка вказує на регульовану, комунікативну функції музикотерапії. За О. Гриньовою, музикотерапія - комплексна методика для корекції емоційних відхилень, страхів, рухових і мовленнєвих розладів, відхилень у поведінці, налагодженні комунікативних відносин. В. Драганчук апробувала практично психокоригування засобами музики із дітьми 5–7 років.

На сучасному етапі багато вчених працюють над вдосконаленням музикотерапії у роботі з дітьми. Але порівняно менша кількість вітчизняних

науковців розробляє методики корекції за допомогою музики (Л. Журавльова, З. Ленів, Т. Скрипник та ін.).

Мета нашої роботи полягає у висвітленні ефективності музикотерапії в розвитку розумової діяльності дітей з порушеннями зору.

Виклад основного матеріалу. Давньогрецькі філософи лікарі, музиканти теоретично обґрунтовували та широко використовували на практиці увесь арсенал музичного мистецтва. Видатний лікар Авіценна використовував музикотерапію при лікуванні нервових і психічних захворювань. Піфагор використовував музику у лікувальних цілях. Він опрацьовував математичні поняття для пояснення гармонії, що існують в музиці, у космосі та в душі людини [2].

Перші спроби наукового осмислення механізму впливу музики на організм людини відносяться до XVII ст., а експериментальні дослідження у XIX ст. На початок XX ст. на науковій основі було розкрито профілактичні, лікувальні й оздоровчі властивості музичного мистецтва [4].

Найпоширенішим визначенням музикотерапії є розуміння її як виду арт-терапії, де музика використовується з лікувальною або корекційною метою. Загалом музикотерапію вважають процесом міжособистісного спілкування, у якому музикотерапевт застосовує музичне мистецтво, яке впливає на фізичну, емоційну, інтелектуальну, соціальну, естетичну, духовну та вольову сфери особистості для її оздоровлення.

Музикотерапія існує в таких формах:

- активна музикотерапія є терапевтично цілеспрямованою, активною музичною діяльністю (відтворення, фантазування, імпровізація за допомогою людського голосу та обраних музичних інструментів);
- рецептивна музикотерапія пов'язує процес сприйняття музики з терапевтичною метою;
- інтегративна музикотерапія поєднує психотерапевтичний вплив музики та інших видів мистецтва (малювання під музику, музична ігрова діяльність,

пантоміма, пластична драматизація під музику, застосування прийомів казкотерапії тощо) [5].

Основною метою занять з музикотерапії є гармонізація особистості дитини за умови врахування наявних недоліків психоемоційної та особистісної сфери.

Тому завдання тифлопедагога перш за все розглянути методіку музикотерапії в навчанні учнів з порушеннями зору, як засіб, що впливає на всі основні сфери (фізичну, психічну та розумову):

- встановити контакт з навколишнім світом, побудувати вірні взаємовідносини з ним та іншими людьми;
- закласти уяви про правила життя суспільства;
- активізувати важливі фізичні та психічні функції дитини (рух, мовлення, мислення);
- залучити дитину до процесів діяльності, до життя в суспільстві в цілому [1].

У дітей з порушеннями зору спостерігається затримка в розвитку статичної витривалості, невміння виконувати ритмічні рухи, відсутність легкості та плавності в рухах, напруженість, скутість рухів. Розвиток рухових якостей у цих дітей знаходиться у прямій залежності від ступеня порушення зору [6, с. 160].

Учні з порушеннями зору спостерігаючи за тим, що відбувається навкруги, за рухами дорослих, не тільки сприймають те, що відбивають душевно, але й переживають їх внутрішнє аж до самої м'язової системи у вигляді якогось жесту. Пізніше це переживання знаходить своє відображення у грі через наслідування, через багаторазове відтворення рухів. Дитина з порушеннями зору починає виявляти своє ставлення до світу в першу чергу виходячи із власних почуттів – симпатій та антипатій. Дитина з порушеннями зору нібито протистоїть світові, спостерігає, зіставляє, виходячи з певного досвіду, що дає змогу їй охопити цей світ за допомогою суджень та понять – завдяки розуму [1].

Важливішою функцією музики є активізація розумової діяльності дитини з порушеннями зору, а саме – образного сприйняття та мислення, підвищення пізнавальної активності, активізація самоконтролю та осмислення свого «Я» (В. Шацька, В. Сухомлинський, Л. Виготський, Є. Синьова). Це підтверджує «...експеримент, який було проведено в середині ХХ століття в загальноосвітніх школах Європи з щоденного введення музики в розклад занять. Було доведено «здатність інтенсивного музичного навчання суттєво підвищувати успішність з усіх предметів» (Ф. Массертмідж) [3].

Дитина з порушеннями зору не може повною мірою сприйняти музику, рухи під музику та самовиражатися під них. Однак, вплив музики все одно зберігається та торкається емоційно – вольової та розумової сфери дитини. Це підтверджується тим, що багато дітей з порушеннями зору обдаровані в музичному плані. Тому можна стверджувати, що музикотерапія є своєрідними «воротами» для емоцій і почуттів та індивідуальності такої дитини, крізь які вона може відкрити свій внутрішній світ та набути можливості встановити справжні стосунки з навколишнім світом.

Існує багато шляхів використання музики з метою активізації розумової діяльності учнів з порушеннями зору. Серед них:

- щоденне використання музики як предмету в розкладі занять;
- введення спільного співу або будь-якої спільної музичної діяльності перед заняттям або на початку дня, в ритмічній частині уроку;
- використання елементів музики на уроці з будь-якого предмету (письма, читання, математики, трудового навчання, образотворчого мистецтва тощо) особливо у початковій школі;
- індивідуальна або групові заняття з музичної терапії.

Безумовно, у виборі форм, методів і засобів роботи педагог повинен враховувати специфіку порушення кожної дитини та здійснювати музикотерапію за принципом компенсаторно-корекційної спрямованості [6, с.167].

Дітям з порушеннями зору рекомендовано здійснювати музикотерапію з метою активізації розумової діяльності за наступним планом:

1. Вибір музичного твору, найбільш відповідного даному стану дитини (вибирати твір слід разом з дітьми).
2. Розширити палітру чуттєво – емоційних відчуттів. Для того, щоб дитина не перебувала в одному емоційному «ключі», можна застосовувати гру контрастних образів (використовувати різні музичні образи).
3. Яскраві враження доречно буде зображати через спільну образотворчу діяльність (рухи під музику, малювання тощо), що стане своєрідною діаграмою отриманих відчуттів, почуттів, емоцій.

Варто проводити заняття з музикотерапії в приміщенні, де діти з порушеннями зору відчувають себе комфортно і затишно, вільно орієнтуються в просторі, обладнаних необхідними наочними засобами і технічною апаратурою.

Висновки. Музикотерапію використовують у різних формах. Правильно організовані систематичні заняття з використання методів та прийомів музикотерапії можуть стати позитивними засобами активізації розумового розвитку дітей з порушеннями зору. Важливою складовою вирішення проблеми соціалізації дітей з порушеннями зору може стати розвиток і підтримка творчих, вокальних, музичних здібностей. Застосування методики музикотерапії сприятиме взаємодії в колективі, комунікативним навичкам.

Список використаних джерел

1. Апанасенко Г. Л., Савельєва-Кулик Н. А. Музыкальная терапия: история, современность и перспективы развития український медичний часопис. 2012. №4. С.170-173.
2. Букреєва Д. А. Музичний театр для дітей і підлітків з особливими потребами як фактор корекційної роботи / Науковий часопис НПУ ім. Драгоманова / , 2019. Випуск 38. с.37-42.
3. Гладуш В. А. Особливості післядипломної освіти педагогів спеціальних навчально-виховних закладів у розвинених країнах Європи / В. А. Гладуш // Актуальні проблеми корекційної педагогіки і спеціальної психології / зб. наук.

- праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Випуск 3. – Кам'янець-Подільський, 2012. – С. 36–46.
4. Курт Э. Музыкальная психология [гл.1: Тонпсихология и музыкальная психология, гл.3]. М.: МГК.1994. 54с.
  5. Побережна Г. Потенціал музикотерапії / Г. Побережна // Мистецтво та освіта.– 2008. - №2. – с.9-12.
  6. Синьова Є. П. Тифлопедагогіка. Теорія виховання сліпих та слабозорих дітей / Є. Синьова // Навчальний посібник. – 2009. – 212 с.

Матеріали подані в авторській редакції